

"Nystugan."

Ett blad ur bondstugornas historia.

I en artikel om gottländska bondehem stod häromdagen i denna tidning ett par ord om »nystugan», förtäljande, att det rum, som i en ordinarie gottländsk bondgård ligger på ena sidan af förstugan, kallas »nystugan» eller salen, därför att detta rum är, så att säga, ett helgdagsrum, stort, propert och fritt från soffplatser.

Ingenting nytt under solen. »Nystugan» är inget ord, som är födt i våra tider; det har sin naturliga förklaring. Vi måste dock gå tillbaka ända till de tider, då människorna voro knappt annat än djur.

De första fasta människobostäderna, boen (innehafvaren däraf = fast boende människa = bonde, till skillnad från nomaderna, de kringströfvande) voro lättförklarligt nog grottor, äfven om släktskapen med djuren tog sig uttryck i hyddor af löfverk, hudar e. d.

Klippgrottan är emellertid den första fasta arkitekturformen. När man så småningom började bygga fristående bostäder af sten eller trä, behöllo dessa därför grottornas normalform = en rektangel med öppning, dörr, på ena kortsidan:

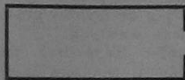

Fig. 1.

Det var ju lite obehagligt att från oväder och köld komma direkt in i bostaden, och därför hittade man snart på att utanför dörren bygga en sorts förstuga, först endast af tak med stödjelpelare (jämför det gammalgrekiska templets anter!), sedan med väggar, så här:

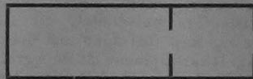

Fig. 2.

Dörren var dock allt fortfarande på byggnadens kortsida, hvarigenom vinden, då både yttre och inre dörrarna stodo öppna, obehindratsvepte in i den egentliga bostaden. Då hittade ett geni på att placera yttredörren på byggnadens långsida:

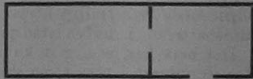

Fig. 3.

Vi äro sålunda nu framme vid den ej alls sällsynta formen på ännu befintliga byggnader, såsom brygghus o. d. Så kom då den stora arkitektoniska uppfinningen: att placera ett nytt rum, en »nystuga» som visavi mot det första rummet, på förstugans andra sida. Vi ha härmed hunnit typen på de bekanta ryggåstugorna, oftast åtanörda på midten.

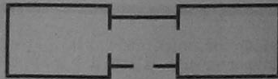

Fig. 4.

Och när välståndet steg och byggnadsmaterialet blef lättare tillgängligt, på samma gång som familjen och därmed utrymmesbehovet växte, föddes slutligen den bostadstyp, som återfinnes i hvartannat gammalt bondehem:

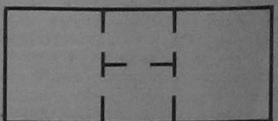

Fig. 5.

Innanför förstugan ligger köket mellan det gamla, hvardagsrummet och »nystugan», den nyare tidens uppfinning. Att härtill så småningom komma sådana variationer, som att de båda stora rummen uppdelas i sofrum, matrum o. s. v., är af underordnad betydelse. Ehvar har sin smak, men den s. k. snickarestilen har ingenting med arkitekturen och dennes historia att göra; trädet växer, äfven dess granna löf och blommor visna och falla af.